

Verslag Platform Agrarisch Erfgoed 27 november 2015: Inventarisatie en monitoring

Meierijse boerderijen in 1662 en 2015 – Karel Leenders

De historisch geograaf Karel Leenders heeft een buitengewoon interessant document (verbaal) over boerderijen in de Meierij in handen gekregen. Het gaat over een inventarisatie van boerderijen in de Meierij uit de periode januari-april 1662, gemaakt in opdracht van de Raad van State. Het doel was om de boerderijen in het nieuw verworven grondgebied van de hand te doen. Leenders heeft i.s.m. enkele boerderijdeskundigen het document uitgebreid bestudeerd. Het resultaat van dit onderzoek over de veranderingen in boerderijgebouwen en hun omgeving in de Meierij mondde recent uit in een interessante publicatie: *De dynamische hoeve. Veranderingen in boerderijgebouwen en hun omgeving in de Meierij van 's-Hertogenbosch, 1662–2015*.

De inventarisatie in de Meierij is uitgevoerd door een notaris en een ingenieur. Zij beschreven uitgebreid 100 hoeven. Recent is onder leiding van Leenders het beschreven gebied opnieuw geïnventariseerd. Door het vergelijken van de oude situatie met de huidige situatie kwamen er verrassende zaken aan het licht. Al snel werd duidelijk dat van de 100 hoeven er 82 precies gelokaliseerd konden worden. Op 47 plaatsen staan nog steeds oude boerderijen. In de oude inventarisatie staan naast locatiegegevens ook allerlei andere interessante gegevens over de boerderijen, zoals over de grootte, over de dakbedekking, over de pacht, over bomen en struiken, over bijgebouwen, het gebruik van het bijbehorende land. In 353 jaar is er veel veranderd aan de boerderijen en is er veel gesplitst. Het splitsen van de 17de-eeuwse complexen is van betekenis geweest voor de ontwikkeling van de nederzettingen in de Meierij. Voor wie meer wil weten over de boerderijen in de 17de eeuw is deze studie een prachtige aanwinst.

Regionale Collectie Bollenschuren als leidraad voor beleid – Marca Bultink

Marca Bultink van de Werkgroep Behoud en Herbestemming Bollenerfgoed hield een enthousiast verhaal over ruim achttien jaar inzet, strijd en erkenning van het bollenerfgoed. Het werkgebied betreft globaal het gebied ten zuiden van Haarlem met o.a. Lisse, Hillegom en Sassenheim als belangrijke plaatsen. In het begin (1997) was er weinig draagvlak bij eigenaren, publiek en overheid. Vele objecten verdwenen als sneeuw voor de zon. Nu is er volop belangstelling bij het publiek, oplettendheid bij de overheid en openheid bij eigenaren voor het bespreken van een nieuwe functie. Dit betekent zeker niet dat behoud een uitgemaakte zaak is voor de 100 geselecteerde objecten. In 2006 is samen met de Regio Holland Rijnland en de gemeenten deze lijst opgesteld van bollenschuren die voor de hele Bollenstreek van belang zijn: de Regionale Collectie Bollenschuren. De lijst dient als leidraad bij het planologisch beleid.

In de 19de eeuw was het lucratief om bollen te gaan telen op de vrijkomende geestgronden. In eerste instantie vond de opslag van de bollen op zolders van boerderijen of woningen plaats, de zogenaamde bollenzolders. Vanaf de tweede helft van de 19de eeuw bouwde men bollenschuren. Er is een indeling van de bollenschuren te maken in vier perioden: 1. 1850-1890: houten schuren met ventilatiedeuren 2. 1890-1910: van hout naar stenen schuren met ventilatiedeuren en een plat dak of mansardedak. 3. 1910-1925: stenen schuren met ventilatiedeuren en een plat dak. 4. 1925-1945: stenen schuren met ventilatieroosters, een plat dak en kleine stalen vensters. 5. Na 1960: dichte dozen van baksteen of staalplaat. De komst van elektriciteit heeft de indeling en het uiterlijk van de schuren sterk veranderd. De bollenschuren worden hierdoor mechanisch geventileerd en gedroogd. Ventilatiedeuren en –roosters zijn bij de huidige gebouwen overbodig. De Werkgroep Bollenerfgoed van het Cultuurhistorisch Genootschap Duin- en Bollenstreek blijft zich inzetten voor behoud en herbestemming van de resterende bollenerfgoed. Zij doen dit o.a. door fietstochten te organiseren, een prijs uit te reiken, adviezen voor restauratie en herbestemming te geven. In november 2015 heeft de werkgroep een publicatie uitgegeven: *De bollenstreek; Landschap & Erfgoed van de bloembollencultuur*.

Inventarisatie en monitoring van agrarisch erfgoed in Nederland – Gerard Hendrix

Gerard Hendrix gaf namens Agrarisch Erfgoed Nederland een inleiding over een nieuw te starten boerderijen-inventarisatieproject. Er zijn geen recente gegevens over het aantal historische boerderijen of over de toestand er van. Maar hoe pak je zo'n project aan? Waarom willen we dit en wat is het doel? Wat zijn er al aan recente inventarisatiegegevens en hoe breng je die gegevens slim bij elkaar (methodiek)? Uit al die inventarisatiegegevens willen we antwoord geven op vragen als 'hoeveel historische boerderijen zijn er nog in Nederland' en 'wat is de staat van die boerderijen'. Staan ze leeg of zijn ze herbestemd? De behoefte aan recente, harde cijfers is groot. Het liefst zou je het boerderijenbestand willen monitoren om te zien hoe de ontwikkeling gaat. Hendrix maakte duidelijk dat het niet gaat om de waardering van agrarisch erfgoed.

Waar je al snel tegen aanloopt is: wat verstaan we onder een boerderij? Gaat het om een bedrijf, de bedrijfsruimte, het complex? Er moeten definities De ambitie is om heel Nederland aan te pakken, maar die grote ambitie is tegelijkertijd een valkuil voor het project. Als pilot zal worden begonnen met de provincie Overijssel. De komende tijd hoopt AEN meer over het project te communiceren.

Meetnet Agrarisch Cultuurlandschap (MAC) Gerrit-Jan van Herwaarden

Gerrit-Jan van Herwaarden, beleidsmedewerker LandschappenNL, gaf uitleg wat Meetnet Agrarisch Cultuurlandschap behelst. De werkorganisatie LandschappenNL is een jonge organisatie die de belangen van de provinciale Landschappen en de provinciale stichtingen Landschapsbeheer op boven-provinciaal, interprovinciaal en nationaal niveau behartigt. Daarnaast levert het samenwerkingsverband bijdragen aan de landelijke zichtbaarheid van de provinciale organisaties. De provinciale organisaties vertegenwoordigen ruim 75.000 vrijwilligers, 110.000 hectare beschermde natuur, ruim 800 monumenten en hebben een achterban van bijna 310.000 donateurs.

Landschappen en landschapselementen veranderen en verdwijnen in rap tempo. Om de veranderingen in het landschap te kunnen monitoren heeft LandschappenNL het Meetnet Agrarisch Cultuurlandschap opgezet. Dit meetnet is een vervolg op de Monitor Kleine Landschapselementen. Het meetinstrument brengt de kwaliteit van landschapselementen in kaart. Men kan denken aan houtwallen, knotwilgen en poelen. Omdat er beperkt budget en mankracht beschikbaar is en om het project in de hand te kunnen houden, focust LandschappenNL in op een aantal karakteristieke gebieden. In het Meetnet Agrarisch Cultuurlandschap wordt in vooraf geselecteerde steekproefgebieden van 250 tot 740 ha. de gesteldheid van alle individuele landschapselementen vastgelegd. Alles wordt geregistreerd in een Geografisch Informatiesysteem (GIS). Jaarlijks analyseert Landschapsbeheer Nederland de opgenomen data, waardoor de organisatie uitspraken kan doen over de staat van ons landschap; helaas worden geen uitspraken over de vitaliteit gedaan. De steekproef is in totaal ca. 60.000 ha groot. Jaarlijks wordt ca. 1/5 gemonitord. LandschappenNL probeert de resultaten van MAC onder brede kringen onder de aandacht te brengen.

Van Herwaarden laat de ambities van het project zien, maar zoekt ook in op de valkuilen van onder andere het werken met vrijwilligers.